

Några reflexioner kring Rikskyrkosångshögtiden i Uppsala den 20—23 oktober 1950.

»Året 1950 skall, om så är Guds vilja, bli ett märkesår för kyrkosången i vårt land.

Sveriges Kyrkosångsförbund lägger sitt första kvartsekel bakom sig. Det är stort att förbundet fått verka, växa, förkovras och stärkas, församlingarna och sångarna till gagn och uppbyggelse, under en tid då andligt, moraliskt, kulturellt och politiskt nedbrytande krafter stormat fram över kristenheten.»

Ur »Inbjudan» i Rikskyrkosångshögtidens möteshandbok.

»Det värdefullaste med en sådan här sammankomst är att den blir en imponerande och inspirerande manifestation av kyrkosångsrörelsen». Yttrandet fälldes vid en kopp kaffe på Domtrappskällaren i Uppsala efter den stora högtidens konsert med nyare svensk kyrkomusik, och mannen bakom orden var en av landets store i musikaliskt avseende, representerad vid konserten med uppmärksammade hymner för bl. kör. Han uttryckte vidare sin beundran inför det faktum, att, år 1933, Bachs h-mollmässa uppfördes vid en kyrkosångshögtid i Örebro av en kör, bestående av idel enkla amatörer från landsbygd och småstäder, under ledning av eldsjälén Adolf Andrén, som ensam översatte texterna till svenska, som stencil-tryckte hela det väldiga körpartituret, som reste runt i sitt stifts bygder och lärde deltagande bönder och stadsbor att hjälpligt klara av de för dem synnerligen avancerade körstämmorna, som arbetade och slet — och genomförde uppförandet! En sentida specialist på barockmusikalisk uppförandep Praxis skulle väl antagligen ha haft många och allvarliga invändningar gentemot framförandet. Men denna rätt fantastiska pionjärgärning har han inte rätt att döma på samma sätt som han bedömer ett framförande i våra dagar, och, för att fortsätta att citera nyssnämnde musikpersonlighet, »det måste ändå anses märkligt och imponerande att bönder i Mellansverige går bakom plogen och gnolar på körstämmor ur J. S. Bachs »Hohe Messe», vilket naturligtvis med stor sannolikhet måste ha inträffat, då deltagarna i Örebro-högtiden voro tillbaka i sin vardagliga gärning.

Vad som under 25 år har utträttats i vår Kyrkas hägn av Sveriges Kyrkosångsförbund och framför allt det personliga arbetet av eldsjälär i dess leder är av stort värde. Citatet från möteshand-

boken har rätt, då det säger, att »förbundet fått verka, växa, förkovras och stärkas» i en tid, då mycket annat skönt och sant har rivits ned av onda och vreda stormar. Detta är värt att ödmjukt tacka för.

Som manifestation av kyrkosångsrörelsen måste Uppsala-högtiden betraktas som imponerande. Drygt 2000 sångare från Mellansverige och Norrland hade mött upp, en siffra, som låter oss ana vilka organisatoriska svårigheter, som mötesbyrån hade att bemästra. Att dessa avklarades på ett glänsande sätt är värt en vacker eloge.

Dagordningen var full av repetitioner, konserter, samkväm och gudstjänster. För flertalet av deltagarna var väl Rikskörens konsert det mest spännande. Spänning torde också de ha erfarit, som skulle leda den 2000-hövdade skaran i det allt annat än lätta hymnprogrammet, nämligen Henry Weman och David Ahlén. Visst slet det i rytmen här och där, och sjöngs säkerligen ganska orent av många, men medelproportionalen på, låt oss säga, 1500 st. litet orena »a»-n uppfattas ändå som ett acceptabelt rent »a». Bra gjort var det emellertid att så pass kunna klara av svårigheterna. Åran kan delas lika på alla: konsertens erfarna och säkra dirigenter, de många nitiska körledarna landet runt, och sist, men inte minst, sångarna själva. — Jättekörer är nu ett särskilt kapitel. Även om det är fråga om en enskilt arbetande kör av jätteformat, så kan vad man vinner i klangprakt och massverkan knappast uppväga de brister i klarhet och precision, som måste vidlåda en så stor kör. Vad nu Rikskören i Uppsala beträffar, så föreligger det en stor risk för att mindre kunniga korister uppfattar denna körklang av 2000 sångare som en *mönsterklang* och i sin hemortskör av 15 personer försöker att imitera den överväldigande klang som de upplevde i Uppsala. Vad som blir resultatet av detta förstår varje erfaren körledare. Med tanke på *körkulturens* utveckling måste det därför anses vara av större vikt, att de många sångarna får rikliga tillfällen att höra föredömlig körsång av mindre körer, inte bara professionella, utan även sådana av amatörer som de själva. Härtill gavs tillfälle i Uppsala, och man vill hoppas, att denna synpunkt ägnas stor uppmärksamhet vid kommande kyrkosångshögtider. Jag vill med det sagda inte förneka den storslagna upplevelse, som Rikskören skänkte såväl deltagare som åhörare. Jag vill bara peka på en fara.

Här skall inte givas något detaljerat referat av det rikhaltiga Uppsalaprogrammet, bara några intryck från två av konserterna.

Lördagens program med nyare svensk kyrkomusik var ett gott initiativ, och det gav en bra bild av moderna kyrkomusikaliska stilriktningar i Sverige. »Linjerna klarare i svenskt kyrkomusikaliskt skapande», skrev en anmälare efter den konserten. Att döma efter programmet ifråga, så var uttalandet glädjande nog sant. De musikaliskt starkaste intrycken fick undertecknad, för sin del, av Rosenbergs och Lidholms körkompositioner. Den förres hymner, särskilt »Såsom en handsbredd», väl framförda av Adolf Fredriks kyrkokör, Stockholm, under Folke Brundin, blev en stark upplevelse. Här är det fråga om levande musik. Ingvar Lidholms oerhört krävande »Laudi» övertygar vid varje åhörande om sin upphovsmans djupa musikalitet och fina gestaltningförmåga. Och så som de sjöngos av Kammarkören med Eric Ericson! Det har sagts förr, men tål att sägas igen: vore den kören tysk, fransk eller schweizisk så hade den världsrykte! (Ett farligt sätt att uttrycka sig, men antagligen ingen allvarlig överdrift!)

Henry Wemans »Utan bröllopskläder» skall senare omnämnas i denna tidskrift. Den sjöngs utmärkt av Bernhard Sönerstedt, för vilken Rikskyrkosångshögtiden måste ha varit ett pressande konditionsprov, som han dock klarade på ett mycket förnämligt sätt.

Uppsala Domkyrkokör sjöng tre hymner av Gunnar Thyrestam, en man, som svensk kyrkomusik har anledning att tacka för ett flertal goda och användbara verk.

Två moderna orgelverk framfördes av Alf Linder: Fantasi och fuga av Hilding Rosenberg (komp. 1941) och Fantasia ostinata, komp. 1949 av Gustaf Carlman. Rosenbergs stycke erinrar, åtminstone vad orgelsatsen beträffar, om Bach. Det var svårt att få någon riktig helhetsuppfattning om Carlmans Fantasia ostinata efter bara ett oförberett åhörande. Stycket verkade litet för mycket mosaikartat i formen, ett intryck som kanske kan förklaras av de täta klangväxlingarna.

Hela Rikskyrkosångshögtiden firades, så att säga, i Bach-jubi- léets skugga. Den store Thomaskantorns namn förekom på alla konsertprogrammen utom på det, som gällde ovan refererade konsert. Högtidens kulmen var söndagskvällens framförande av Johannespassionen. Kören var Uppsala Domkyrkokör. Solisterna voro Kerstin Lindberg-Torlind, Gerdi Keil, Uno Ebrelius, Per Arne Dahlin och Bernhard Sönerstedt. August Wenzinger, förnämlig musiker från Basel, medverkade med utomordentligt gambspel.

Orkestern bestod av stadens egna musiker plus några från Hovkapellet, och dirigent var Henry Weman. Koralerna sjöngos av den i koret placerade Rikskören under ledning av Folke Brundin. Det blev ett minnesvärt framförande. Kanske minns man helst Uno Ebrelius sällsynt förnämliga sätt att sjunga evangelistens svåra parti. Han hör verkligen till de utvalda, när det gäller sådana uppgifter. Weman höll god rytmisk spänst i körerna, som dock, i anmälares tycke, ibland gävos i ett något forcerat tempo. Ingen åhörare torde glömma den klang som fyllde domen när de över 2000 sångarna förenades i det väldiga verkets storslagna slutkoral: »Sänd, Herre, dina änglar ut», sjöngo de. Om det var hjärtans enträgna böner eller bara mäktigt ljudande malm som steg upp emot de gotiska kryssvalven, det vet Gud allena. Men det var som om själva de månghundraåriga murarna hade sjungit...

Lars Edlund.

En liturgisk färgcanon från 1700-talets början.

Vi vet ännu ytterst litet om vilka liturgiska färger, som inemot 1800-talet användes i vårt land under kyrkoårets olika delar. Detta problem behandlas mycket sparsamt i alla hittills publicerade arbeten om våra äldre kyrkliga textilier. 'Någon svensk färgcanon känna vi ej', heter det i Agnes Brantings 'Textil skrud i svenska kyrkor' (s. 187). Under medeltiden säges ha använts paramenter i vitt, rött, svart, grönt, gult, violett, blått och grått. Det heter vidare (s. 190): 'Alla här nämnda liturgiska färger, utom grått, hvilken endast var avsedd för askonsdagen¹⁾, finnas i Sverige ännu i behåll²⁾ och synas i stor utsträckning hafva brukats ända in till 1800-talet, då färgerna reducerades till rött och svart.'

Om nutiden yttrar Agnes Branting: 'De liturgiska färgerna rött, hvitt, svart, violett och grönt äro allmänt i bruk.' Förf. betraktar

¹⁾ Troligt är, att grått använts under större delen av fastan, vilket under medeltiden var sed i många engelska stift. Härpå tyder också de många grå paramenter, som ännu under 1600-talet funnos kvar i flera landskyrkor i Uppland.

²⁾ I Enköpings museum förvaras en grå mässhake från Vallby kyrka i Uppland. Den torde dock ej vara medeltida.